

В.П. ТКАЧ, С.П. РАСПОПІНА

ПАМ'ЯТІ ІВАНА ІВАНОВИЧА СМОЛ'ЯНІНОВА (6.07.1926–15.07.2013 рр.)

«Присвятив себе лісівничій науці та людям» – саме так можна охарактеризувати життєве кредо видатного вченого та Людини з великої букви – Івана Івановича Смольянінова, який пішов із життя 14 січня 2013 року.

Іван Іванович Смольянінов народився 6 липня 1926 р. у м. Перемишль Калузької обл., у родині священика. Дитинство його було важким. Спочатку – арешт і смерть репресованого у 1937 р. батька, а згодом – війна. Вже з перших днів Великої Вітчизняної війни п'ятнадцятирічний «син полку» Іван Смольянінов був повноправним бійцем партизанського загону та захищав свою Батьківщину від фашистських загарбників. Ризикуючи життям, на своїх юнацьких плечах під кулями він виносив з поля бою поранених, за що був відзначений однією з найпочесніших бойових нагород – орденом Вітчизняної війни. Окрім ордену, юний червоноармієць Іван Смольянінов за участь у бойових діях нагороджений 12 медалями. Після поранення його було демобілізовано з лав Радянської армії. Згодом вступив до Брянського лісогосподарського інституту (зараз: БДІТА – Брянська державна інженерно-технологічна академія), який закінчив з відзнакою у 1949 р. У 1951 р. Іван Іванович заочно закінчив ще один вищий заклад – Новозибківський державний педагогічний інститут (зараз: БДПІ – Брянський державний педагогічний інститут) і також з відзнакою. Надалі життя Івана Івановича Смольянінова було невідривно пов'язане з лісом, лісовою наукою та педагогічною діяльністю.

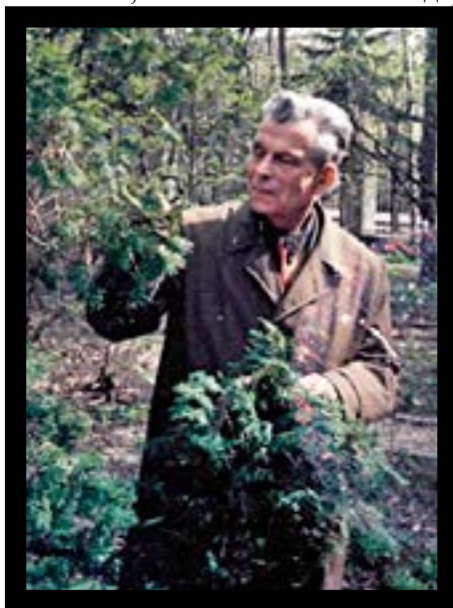
Упродовж десяти років (1949-1958 рр.) І.І. Смольянінов працював асистентом та доцентом кафедри ґрунтознавства БДІТА, викладав навчальні дисципліни «Ґрунтознавство» та «Лісові культури» у Велико-Анадольському лісовому технікумі. У 1955 р. захистив кандидатську дисертацію, яка була присвячена дослідженню змін лісорослинних властивостей чорноземів Приазов'я під впливом лісових насаджень. Згодом завідував лабораторією лісового ґрунтознавства СібНІЛГа й СібНІЛГе (м. Красноярськ), а з 1960 р. обіймав посаду старшого наукового співробітника лабораторії ґрунтознавства Інституту Лісу та Деревини СВ АН СРСР (м. Красноярськ).

Із 1962 р. наукова діяльність Івана Івановича Смольянінова була пов'язана з Харковом та Українським НДІ лісового господарства і агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького, де він протягом 35 років (аж до виходу на пенсію) незмінно завідував лабораторією лісового ґрунтознавства та мікробіології. Саме в Харкові Іван Іванович Смольянінов захистив докторську дисертацію (1990 р.), яка була присвячена питанням кругообігу речовин. Загалом же його науковий та педагогічний стаж становив майже 50 років.

І.І. Смольянінов був одним з ініціаторів створення ґрунтово-хімічних лабораторій у системі лісового господарства з метою оперативного оцінювання якості ґрунтових умов на лісокультурних ділянках та розсадниках. Напрацювання з цього питання у співавторстві з іншими науковцями УкрНДІЛГА було втілено у його книзі «Почвенная лаборатория лесхоза» (1966 р.), яку Іван Іванович присвятив своєму першому вчителю – викладачу з лісового ґрунтознавства, доценту Брянського лісогосподарського інституту Сергію Олександровичу Ковригину.

Наукова спільнота знає Івана Івановича Смольянінова як визнаного фахівця в Україні й далеко за її межами у галузі лісового ґрунтознавства та лісознавства. Івана Івановича по праву вважають одним із засновників вчення про біологічний кругообіг речовин у лісових екосистемах як цілісний природний процес. Він розкрив сутність цього процесу, ґрунтовно дослідив механізм кругообігу речовин у системі «ліс-ґрунт», особливості деструкції органічних речовин та мінерального живлення рослин. Він запропонував показники щодо кількісної оцінки потреби лісостворувальних порід і лісових насаджень в елементах живлення. За виявленими закономірностями в річних циклах кругообігу речовин та за складом і якістю гумусу лісових ґрунтів І.І. Смольянінов охарактеризував найголовніші типи лісорослинних умов рівнинної частини України. Ці напрацювання було враховано під час розроблення лісорослинного та лісогеологічного районування України.

Численні науково-практичні рекомендації, розроблені під керівництвом І.І. Смольянінова (застосування мінеральних добрив у лісовому господарстві та при створенні нових захисних лісових насаджень

на схилі землях, сінокосах та пасовищах; використання нових методів і прийомів хімізації в лісогосподарському виробництві України; оцінювання ефективності господарських заходів у лісівництві та агролісомеліорації за показниками, що характеризують цикл біокругообігу та ґрунтового живлення рослин тощо), успішно впроваджено у практику лісового господарства та агролісомеліорації.

Науковий доробок Івана Івановича Смольянінова становить п'ять монографій, 212 наукових статей, а також п'ять патентів на винаходи, у т. ч. авторське свідоцтво з винаходу нової форми азотного добрива пролонгованої дії.

Плідну наукову діяльність Івана Івановича Смольянінова удостоєно міжнародними та державними відзнаками і нагородами: бронзовою медаллю «Отличник соцсоревнования в лесном хозяйстве СССР» (1978 р.), медаллю «За помощь в развитии лесного хозяйства Венгрии» (1978 р.), відзнакою Державного Комітету лісового господарства України «Відмінник лісового господарства України» (2005 р.).

Наукові праці І.І. Смольянінова стали вагомим поштовхом для розгортання нових наукових напрямів і фундаментальних наукових досліджень. Багато сил, енергії, знань Іван Іванович беззавітно віддавав молодим вченим, для яких він став справжнім «науковим батьком». Упродовж своєї педагогічної діяльності професор І.І. Смольянінов виховав одинадцять кандидатів наук.

І.І. Смольянінов – людина з багатим внутрішнім та духовним світом. Після виходу на заслужений відпочинок Іван Іванович активно займався громадською діяльністю. Він дуже захоплювався поезією, особливо пісенною лірикою. Протягом усього свого

життя Іван Іванович писав вірші, тексти, які увійшли до його трьох поетичних збірок. Він був почесним членом міжрегіональної Спілки письменників України.

Іван Іванович Смольянінов був великим ерудитом, альтруїстом, різнобічною, багатогранною й глибоко інтелектуальною людиною. Його безмежна любов до природи та людей втілювалась у ще один важливий напрямок його діяльності – фітотерапію. Ім'я народного цілителя Івана Івановича Смольянінова було відомо далеко за межами Харкова багатьом людям, яких він як лікар-фітотерапевт «поставив на ноги», а деяких – буквально «витягнув з того світу».

В останні роки свого життя Іван Іванович активно працював над двома книгами. Одна з них присвячена лісу та лісівничій науці «Биокруговорот (теория, практика)», а інша – народній медицині, де Іван Іванович ділився своїм багаторічним досвідом лікування важких захворювань. На превеликий жаль, раптова смерть не дозволила Івану Івановичу завершити ці праці. Серце Івана Івановича Смольянінова зупинилося 14 січня 2013 року. Проте ми завжди пам'ятатимемо його як великого Гуманіста та Вченого, який все своє скромне та нелегке життя присвятив безкорисливому служінню лісу, лісівничій науці та людям.

V.P. Tkach, S.P. Raspopina

**IN MEMORY OF IVAN IVANOVICH
SMOL'YANINOV
(JULI 6, 1926 – JAN 14, 2013)**